

REZONANȚE ARHETIPALE ȘI REZISTENȚĂ ESTETICĂ: POEZIA LUI CEZAR BALTAG ÎN CONTEXTUL LITERAR ȘI POLITIC AL GENERAȚIEI RESURECȚIEI LIRISMULUI

Doctor în Filologie, cercetător științific, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău. Domenii de preocupare: teorie, istorie și critică literară; literatură digitală ergodică, TIC, ergocritică.

Lucrări publicate: *Ergocritica*. În: Aliona Grati, Elisaveta Iovu, Oxana Popa, Diana Dementieva, Rodica Gotca. *Opera literară ca dialog și relație. Noi modele critice: Dialogica, Imagologia, Sociocritica, Critica orientată spre cititor, Ergocritica*. Chișinău: Știința, 2021, 492 p.; *Ergocritica*. Un (eventual) instrument ergodic de interpretare a literaturii. (cu Aliona Grati) În: *COGITO. Revista de cercetare multidisciplinară*, vol. XIV, Nr. 4/2022, București, ISSN: 2068-6706; carte de poezii *Frontiere desenate în aer cu pumnul*, Eikon, 2019.

Rodica GOTCA

Rezonanțe arhetipale și rezistență estetică: poezia lui Cezar Baltag în contextul literar și politic al generației resurecției lirismului

Rezumat. Acest articol tratează poezia generației șaizeciste românești, cu un accent special pe opera lui Cezar Baltag, explorând modul în care lirica a devenit un spațiu al rezistenței culturale și estetice într-o perioadă dominată de cenzură și dogmatism ideologic.

Poezia lui Cezar Baltag, reprezentativă pentru generația șaizecistă, a fost o formă de rezistență estetică. Prin structuri arhetipale complexe, care au îmbinat revolta, refuzul și progresul, poetul a reușit să reflecte drama poporului român din anii comunismului și să contribuie decisiv la reînnoirea liricii române. Articolul analizează modul în care imaginile artistice, concepute într-o manieră complexă și arhetipală, au permis poetului să exprime revolta, ironia și reflecția filosofică asupra realității, păstrând în același timp autenticitatea și valoarea estetică a liricii românești.

Cuvinte-cheie: Imaginar poetic, structuri arhetipale, Cezar Baltag, generația șaizecistă, regim comunist.

Archetypal resonances and aesthetic resistance: Cezar Baltag's poetry in the literary and political context of the generation of the resurrection of lyricism

Abstract. This article examines the poetry of the Romanian 1960s generation, with a special focus on the work of Cezar Baltag, exploring how lyricism became a space for cultural and aesthetic resistance during a period dominated by censorship and ideological dogmatism.

Cezar Baltag's poetry, representative of the sixties generation, was a form of aesthetic resistance. Through complex archetypal structures, which combined revolt, refusal, and progress, the poet managed to reflect the drama of the Romanian people during the years of communism and to contribute decisively to the renewal of Romanian lyricism. The article analyzes how artistic images, created in a complex and archetypal manner, allowed the poet to express revolt, irony, and philosophical reflection on reality, while maintaining the authenticity and aesthetic value of Romanian lyric poetry.

Keywords: Poetic imaginary, archetypal structures, Cezar Baltag, the sixties generation, communist regime.

Lirica a fost din totdeauna oglinda cea mai fidelă și precisă a realităților culturale, istorice, politice și de oricare altă natură, deoarece gama variată de conotații și semnificări ale limbajului acesteia i-a permis de nenumărate ori să scape ca printre degete din brațele de fier ale cenzurii. Un exemplu elocvent este poezia semnată de generația șaizecistă, care a reușit printr-un imaginar complex, încifrat și chiar ermetic să-și păstreze fiorul poetic, ideile inedite și senzația de o minimă fidelitate în fața propriilor principii morale, publicând, ieșind la rampă ori chiar și pe eșafod, în fața unei lumi stăpânite de teroarea regimului care, ori reducea la tăcere, ori mutila vocea scriitorului de atunci.

Printre reprezentanții acestei generații, aflate într-un context de cenzură și marginalizare, se numără și Cezar Baltag, care, alături de Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu ș.a., a reușit o autentică resurrecție a lirismului românesc. Astfel, poezia readuce în prim plan, ca element primordial al operei – valoarea estetică și se întoarce la temele dintotdeauna ale lirismului, tratate într-o tonalitate intens subiectivă, în care ritmurile interioare ale eului se armonizează cu cele existențiale și cosmice. Această transfigurare de la epicul exterior, festivist, la un lirism profund interiorizat, a reprezentat o schimbare extrem de importantă și fecundă din punct de vedere valoric, atât pentru literatură, cât și pentru conștiința națională.

Revigorarea lirismului, într-o perioadă dominată de dogmatismul ideologic, este văzută ca un act de rezistență, deoarece se face o înlocuire subtilă a poeziei proletcultiste, lipsite de fior afectiv și de profunzime ideatică, transformată într-un simplu instrument de propagandă [1], cu o lirică în care poeții generației '60 readuc trăirea autentică și viziunea filosofică asupra realității imediate în atenția cititorului. Alături de congenerii săi, Cezar Baltag revalorifică, în poeziile pe care le publică, imaginea artistică, servindu-se de ea ca de un instrument de voalare a realității transpus prin sisteme complexe de semne [2]. Conform lui J. Burgos, imaginea literară depășește o simplă reprezentare. Ea se de-

finește ca un sens incipient, prin care un cuvânt familiar capătă o semnificație inedită. Mai mult decât atât, imaginea literară trebuie să fie îmbogățită de un „onirism nou”. Astfel, dubla funcție a imaginii literare constă în a atribui o nouă semnificație și a genera un nou tip de vis [3].

Scriitorii șaizeciști astfel și-au făcut opera să reziste – prin dublă semnificare a imaginilor artistice din ea, oferindu-i o a doua respirație liricii române, sufocate în ghearele cenzurii. Prin aceste sisteme arhetipale complexe, în care imaginile artistice aparent apolitice, au semnificație dublă, autorii au reușit să realizeze subtile paralele cu adevărul istoric, social și cultural al timpului, având posibilitatea de a iniția o tendință ce ducea spre o scriitură mai liberă, chiar dacă această libertate era mai mult o aparență.

Așadar, în acest articol intenționăm a interpreta structurile arhetipale ce au stat la temelia constituirii imaginii poetice al liricii semnate de Cezar Baltag – un reprezentant important al generației șaizeciste și un poet de incontestabilă valoare, care a contribuit nemijlocit la resurrecția lirismului românesc. Studiul poeziilor acestuia s-a realizat pornind de la ideea că imaginea artistică este văzută ca un element ce transcende stadiul inspirațional/inconștient al conștiinței, clarificând anumite senzații, percepții ori reprezentări. Astfel, imaginea întâlnită în paginile semnate de el este un instrument de voalare a realității, transpus prin varii sisteme complexe de semne, pe care ne propunem a le descifra. [2]

Demersul științific se îndreaptă, deci, spre acele reprezentări dincolo de semnificarea cotidiană a realității, într-o perioadă istorică a tăcerii, la care era redusă literatura. Anume prin revalorificarea imaginii artistice, ca instrument de apărare împotriva cenzurii, generația șaizecistă a poeților români și-a putut păstra originalitatea, lirismul și principiile estetice care o fac astăzi recognoscibilă.

Datorată unei imaginații bogate, imaginile primare s-au metamorfozat în artistice, ștergând conexiunile cu percepțiile uzuale și stabilind altele noi [3], capabile să păstreze mesajul operei și, în același timp, să camufleze o

încercare de a revoluționa literatura prinsă între pietrele de moară ale unui regim ce o voia angajată totalmente și fără drept de replică.

Anume comprehensiunea integratoare a poeziei acestei generații a resurecției liricii românești le-a permis să își poată concentra percepțiile legate de mediul în care trăiesc, de realitatea politică și de aspectul spiritual/moral al experiențelor individuale și colective trăite.

O asemenea concentrație a ideilor poetice în imagine artistică, la un nivel de organizare arhetipal: păstrând maniera generației, dar identificându-se net de reprezentanții acesteia, atestăm la Cezar Baltag, care parcă radiografiază estetic conștientul și inconștientul eului colectiv din perioada cEAUȘISTĂ.

Analizând elementele de structură și tehnicile de alcătuire a imaginarului poetic din scrierile sale, am remarcat că acestea pot fi studiate prin intermediul celor trei scheme ale lui J. Burgos, care își propune, în studiul său „Pentru o poetică a imaginarului”, să identifice structuri ale imaginarului în cele trei genuri literare: epic, liric, dramatic. El trasează trei direcții de cercetare a imaginarului artistic, prin intermediul a trei scheme:

1) *schema cuceririi*, tip de imaginar ce se caracterizează prin revolta în fața trecerii timpului, umplerea spațiului în toate dimensiunile sale și la toate nivelurile, încremenirea timpului într-un prezent etern;

2) *refuzul*, care exacerbează astfel de trăiri ale imaginarului cum sunt constituirea și amenajarea unor refugii. Caută perenitatea nu în timp, ci în afara timpului cronologic;

3) *progresul* – o formă de imaginar care acceptă desfășurări inevitabile, simulează împăcarea cu timpul însuși, cu repetarea ciclică.

Pornind de la aceste trei scheme, J. Burgos distinge trei tipuri de scriitură:

1) scriitura revoltei și regimul antitetic, cărora le corespunde schema de cucerire și timpul prezent. Scriitura revoltei propune o viziune globală, cu totul abstractă, asupra lumii și a lucrurilor, o viziune ironică nepotrivindu-se, pentru mult timp sau niciodată, cu realitatea sensibilă;

2) scriitura refuzului și a regimului eufemistic, care conține scheme de retragere, ea are ca timp dominant trecutul, fiind totodată scriitura antieroului, a celui ce caută un spațiu pentru refugiu și urmărește instalarea în acest spațiu;

3) scriitura vicleșugului și a regimului dialectic – îi corespunde schema progresului, are ca timp dominant viitorul. Scriitura vicleșugului are o imagistică variată, predominante fiind imaginile însămânțării, cele ale germinării, ale coacerii, a focului regenerativ, a reînceperii și veșnicei reîntoarceri. Are ca dominantă timpul global și timpul istoriei, nu dă cronologia peste cap și conferă un sens oricărui lucru [3].

Clasificarea lui Burgos, conform genurilor literare și trasarea celor trei scheme: a cuceririi, refuzului și progresului, pare a fi una simplă, dar poate fi raportată eficient la arhetipurile atestate în lirica lui Cezar Baltag, care le cuprinde și relevă astfel acele fețe ascunse ale imaginarului poetic.

Revolta împotriva temporalității, realității și sinelui. Interpretând această structură arhetipală a imaginarului, observăm că poezia lui Cezar Baltag se constituie ca un spațiu al unei continue tensiuni și revolte, o explorare neîncetată a limitelor și a contradicțiilor existenței. Imaginarul poetic, departe de a fi un tărâm al armoniei, devine o scenă a conflictului, în care eul liric se confruntă cu implacabila condiție umană, cu trecerea ireversibilă a timpului, cu prezența-absența divinității și cu o realitate sensibilă adesea incongruentă, chiar ostilă.

Timpul este o temă recurentă care se manifestă ca un catalizator al revoltei în lirica lui C. Baltag. Eul poetic se simte adesea captiv într-un prezent etern sau, dimpotrivă, se revoltă împotriva fluxului inexorabil al clipei. Acest sentiment de neputință în fața timpului este exprimat prin imagini puternice, ce sugerează o ruptură cu trecutul și o disperare în fața viitorului.

Astfel, în poemul „Cheie uitată”, revolta este îndreptată împotriva uitării și a îndepărtării de la origini: „Lumina – / cerc de demult / din care am ieșit / fără voie” [4, p. 204]. Aceeași

revoltă împotriva trecerii timpului, care corupe inocența, se regăsește și în „Noapte senină”: „Unde ești, inocența și vinovăția mea, / unde ești, întrebare...?” [4, p. 208].

În poeziile ulterioare, această revoltă se extinde și devine o nemulțumire generală față de viață: „Nu ești mulțumit de zilele tale, / sufletul meu? Sperai mai mult?” [4, p. 222]. Această întrebare retorică subliniază frustrarea eului liric, care simte că viața sa nu a atins potențialul visat. Ajungând, în „Pervazul ferestrei”, poetul să ceară oprirea timpului și a irosirii ființei: „Opriți turma / veșnic rătăcitoare... / opriți sângele care mi se scurge din trup nevăzut” [4, p. 256].

Revolta împotriva trecerii timpului este ilustrată și prin negarea jocului sau a caracterului efemer al tinereții, precum în „Bella Madre de' fiori”, unde eul liric afirmă: „Eu nu mă joc” [4, p. 216], la care primește o replică brutală din parte primăverii – simbol al tinereții – că ea are un rol umil – „te înfloresc numai... / Alta te scutură”, accentuând o viziune ironică asupra inevitabilității trecerii.

De asemenea, ironia este atestată și datorită faptului că imaginarul lui Cezar Baltag este populat de paradoxuri și contradicții, care subliniază o viziune ironică și adesea absurdă asupra lumii. Poetul se revoltă împotriva unei realități care nu corespunde stereotipurilor, o lume sensibilă în care granițele sunt blurate, iar logica este răsturnată.

Poemul „Zicere asupra” ilustrează pe deplin această inversiune a logicii: „Ca și cum / toiagul ar mișca / pe cel ce-l ridică. / Ca și cum / piatra ar fi voința / celui ce / aruncă cu ea.” [4, p. 66], care se regăsește și în „Starostea”, unde antiteze precum „cântă, cucule, osana / că mă-nșor cu coțofana” [4, p. 123] subliniază o perspectivă distorsionată și critică a realității.

De asemenea, acest sistem arhetipal de imagini artistice este completat și de motivul revoltei împotriva unei lumi „alb-negru”, a unei „logici binare”, identificat ca motiv central în poemul „Ca soarele”, unde eul liric denunță limitarea alegerilor umane la un simplu „Da?” sau „Nu?”, cerând inventarea unui „termen mediu”, care ar

permite neutralitatea [4, p. 172]. Această opoziție este explicitată și în „Logică binară”, unde poetul se simte „condamnat / să mor și să trăiesc / între da și nu” [4, p. 213], simțindu-se captiv într-o stare de „inimă exilată în alternativă”.

O altă stare a eului liric reprezentativ pentru această structură arhetipală, pe lângă revoltă, este sensibilitatea maximă la realitate, care-l determină să perceapă lumea ca fiind alterată sau distorsionată. De exemplu, în poezia „De-a râsul”, apar „câinii ruginii” și „lumea bătrână” [4, p. 120], sugerând o decadentă, o distrugere a realității. Revolta împotriva necunoscutului este exprimată și prin ironia din „Sicut in coelo”: „ca și cum / toți orbii ar vedea” [4, p. 187], sugerând o viziune falsă, o percepție iluzorie a lumii.

Chiar dacă este amplă, atotcuprinzătoare, revolta din poezia lui Cezar Baltag nu este una prin care poetul își etalează niște nemulțumiri în fața lumii, ci este una ce are rădăcini profunde și în ființa eului liric. Astfel, ea marchează și relația acestuia cu propriul său corp, cu divinitatea și cu libertatea de a fi. În „Odihnă în țișpăt”, poetul se revoltă împotriva cenzurii de orice fel și a limitelor impuse: „Am fost adus aici / cu ochii legați, / în cuvintele / gurii tale” [4, p. 70].

O altă relație pusă în valoare prin imaginarul baltagian este cea cu Dumnezeu. Căutarea, și uneori eșecul ei, a divinității, este o altă sursă majoră de revoltă. Poemul „Monada”, spre exemplu, descrie un „Dumnezeu astenic în crinul ce presimte / necroza paradisului din el” [4, p. 56], sugerând o divinitate slăbită, amenințată. Aceasta nu-i mai inspiră încredere eului liric, astfel că distanțarea de sacru se accentuează, în special în „Nihil sub sole, Domine?”, unde poetul se revoltă împotriva „pierderii divinității”, punând întrebări fundamentale: „De ce te-ai lăsat fără chip, / Doamne, / ca să pot vedea? ... De ce te-ai ascuns / ca să fiu?” [4, p. 248]. Prin aceste interogații retorice, poetul își manifestă și revolta împotriva faptului că se simte apăsător de responsabilitatea care-i este atribuită din cauza absenței protecției divine.

Putem astfel afirma că revolta lui Cezar Baltag este o constantă a imaginarului său

poetic. Ea nu este un strigăt gol, ci un motor al creației, o forță care modelează un univers liric marcat de paradox, de ironie și de o profundă sensibilitate față de condiția umană. Eul poetic se revoltă pentru a-și afirma prezența, pentru a-și explora limitele și, în cele din urmă, pentru a se reinventa, chiar și într-o lume în care „seceră trandafirii” [4, p. 95] și în care „toți orbii ar vedea” [4, p. 187].

Refuzul identității și retragerea în imaginarul spațiilor atemporale. Pe lângă revoltă, poezia lui Cezar Baltag, dezvoltă și o tematică a refuzului sau a retragerii, ce se manifestă ca o evadare eufemistică din realitatea cotidiană într-o lume imaginată. Această distanțare nu este o simplă negare, ci o strategie de supraviețuire spirituală, o construcție a unor spații alternative, fie ele mitice, onirice sau pur interioare. Refuzul lumii exterioare devine un act de auto-conservare, o căutare a unui sens într-un univers perceput ca fiind ostil sau lipsit de substanță.

Unul dintre principalele mecanisme este refugiul în lumea visului, a mitului și a basmului. Această lume alternativă, deși poate fi plină de pericole, oferă o libertate de care realitatea nu este capabilă. Eul liric se plasează în afara logicii și a timpului cronologic, apelând la arhetipuri și la simboluri străvechi, având puteri supranaturale și amplasându-se în diferite cronotopuri fantastice.

Astfel, în poezia „Un zeu pe jumătate sunset”, poetul are puterea de a crea lumi în care „văzduh și ape împânziri / suavii zei pe care el / aievea îi isca din liră” [4, p. 49]. Prin actul poetic, realitatea se transformă, iar personajele mitice precum „nimfe-fecioare și „cirezile de minotauri” coexistă, sugerând o realitate paralelă, guvernată de alte legi. Această alternativă este atât de ademenitoare, încât eul liric, revenind la realitate se simte confuz, deoarece în vis lumea este mai plăcută decât la trezie, iar viața îi pare mai reușită. Confuzia aceasta poate fi identificată explicit în poezia „Geometria unui vis”, în care eul se întreabă „Unde-s? mi-am zis. În care vis” [4, p. 62], sugerând dificultatea de a

discerne realitatea și oniricul, care s-au împletit deja, devenind confundabile.

După cum putem observa și în alte poeme ale lui Cezar Baltag, spațiul oniric este un refugiu predilect, un tărâm al metamorfozei și al eliberării pentru eul liric. În „Muream sau visam și m-am trezit”, visul este unul „(...) al materiei / care și-a uitat pentru o lungă vreme / spiritul” [4, p. 215], insinuând o separare între trup și suflet. Această desprindere de sine este accentuată și în versurile poemului „Decalaj”: „Ca zborul / care și-a părăsit pasărea” [4, p. 186], conturând o imagine a eliberării de constrângerile fizice, care-i permit eului liric să acceadă în lumea visului, în care mintea, eliberată de trup, devine stăpâna propriei vieți.

Pe lângă refuzul lumii întregi, observăm și o altă formă de refuz – cea a sinelui, manifestată printr-o negare a propriei identități, care devine o formă de autodistrugere simbolică. Eul liric se ascunde de sine, se dizolvă în peisaj sau se transformă în altcineva, indicând o imposibilitate de a se regăsi în realitatea dată, de a se complăce cu ceea / cine este. Astfel, în poezia „Ceasornicul”, imaginea oglinzii distorsionate înlocuiește imaginea identitară a eului, care nu mai are o față în oglindă, ci o oglindă în locul unei fețe: „Fața mea-i / oglindă rea, / îi dizolvă chipu-n ea” [4, p. 43]. Oglinda, care ar trebui să reflecte o identitate, o dizolvă, sugerând un refuz al eului de a se recunoaște. Această negație a sinelui este amplificată în alt poem, cu un titlu reprezentativ – „Oglinda”: „Nu, eu nu sunt al oglinzii de aici. / Cel pe care îl văd mi-e străin” [4, p. 264], în care se merge mai departe, spre o respingere a propriei imagini ca semn al unei lipse de orgoliu și al unei umilințe profunde.

Personalitatea eului liric nu doar că este văzută de el distorsionată, ci e distrusă de-a binelea de acesta, deoarece în poemul „Tu înaintea mea”, prin imaginea păianjenului care „își uzurpă singur / pânza sa” [4, p. 81], putem subînțelege o autodistrugere simbolică, provocată de disprețul eului către realitatea în care trăiește și către persoana care este. Această acțiune ilustrează un gest de retragere, un refuz

al lumii prin distrugerea propriei construcții, a propriului refugiu.

Refuzul prezentului se manifestă adesea și prin idealizarea trecutului sau prin construcția unor spații imagine, atemporale. Tehnică ce în poezia lui Cezar Baltag contribuie la crearea spațiilor precum lumea copilăriei, a cimiliturilor și a jocului, care devine un port sigur în fața brutalității prezentului. Asemenea retrageri atestăm în poeziile: „An, dan, dez...”, „Uita-re” ș.a., în care „S-a ascuns vremea când eram ochi-bazauchi” [4, p. 112], iar „departele” este o proiecție a unui loc imaginar, un „Eldorado dorit și așteptat” [4, p. 73], unde „e bine acolo unde nu suntem noi”. Acest refugiu în inocență este un refuz categoric al maturității și al unei realități ce a pierdut magia, căci „Totul este demult. Totul este / departe” [4, p. 93], practic pierdut și necompensat de următoarea treaptă a vieții. Marcat de această pierdere, eul liric se refugiază într-un spațiu al absenței, unde „nimeni / călătorește cu nimeni” [4, p. 94], creând, astfel, o imagine a detașării totale.

Ceea ce trebuie de remarcat, în cadrul acestei structuri arhetipale, este faptul că refuzul în poezia lui Cezar Baltag nu este un simplu act de negare pasivă, ci o formă activă de construcție a unui imaginar protector. Fie prin refugiul în mit, vis sau copilărie, fie prin negarea propriei identități, eul liric își creează o lume interioară ce-i permite să depășească constrângerile și durerea lumii exterioare. Această atitudine de retragere și de evaziune devine o componentă esențială atât a lirismului baltagian, cât și a întregii generații șaizeciste, deoarece este un remediu eficient de a rezista și de a supraviețui într-un univers perceput ca fiind fundamental ostil.

Progresul: între resemnarea în fața vieții și speranța învierii prin cuvânt. În imaginarul poetic al lui Cezar Baltag, alături de temele revoltei și ale refuzului, se conturează o a treia schemă arhetipală: dialectica progresului. Această perspectivă nu presupune o evoluție liniară, ci o mișcare circulară, o tendință de a părăsi lumea imaginată pentru a construi un viitor mai palpa-

bil, o utopie credibilă. Progresul este, în esență, un ciclu continuu de renaștere, de metamorfoză și de resemnare în fața unor legi cosmice.

Astfel, în textele marcate de această structură a imaginarului identificăm eul liric în ipostaza de transformare continuă, fiind pe un „grabnic drum / menit să nu mă mai întoarcă”, de transcendere a unor etape în devenirea sa – moment ce se realizează printr-un conflict interior, deoarece „Cel ce devin și cel ce sunt / se devastează reciproc” [4, p. 45], fiind mai dinamic, parcă mânat de o forță ce-l poate aduce într-o nouă stare de a fi, mult mai agreabilă decât cea în care este la moment.

Metamorfoza devine un motiv central, iar poezii precum „Număr secerător”, descriu un intens proces de transfigurare: „oasele mele / s-au înnegrit / ca și cum ar trebui / să nasc soarele” [4, p. 82]. Această imagine a nașterii unui nou sine, aproape divin, prin sacrificiu (secerarea) și suferință, sugerează că progresul este adesea un act dureros, dar necesar. Progresul înseamnă și „deconstruirea lumii pentru a se reconstrui” [4, p. 77] sau „renașterea lumii din ruină” [4, p. 83], fiind în esență un proces ciclic.

Asemenea circuite existențiale sunt identificate și în alte poezii ale lui Cezar Baltag, în care progresul este intrinsec legat de ciclul etern al naturii și al existenței. Nu este o evadare din timp, ci o acceptare a acestuia ca pe un fluviu al transformării. Această viziune ciclică se regăsește în „Răsfrângere de dragoste”, unde logodna dintre „Țărâna și Timpul” ilustrează o succesiune continuă a nașterii, maturității și morții. Acest ciclu este „o singură pereche de aripi” [4, p. 51], sugerând o unitate a existenței.

Ideea de ciclicitate este subliniată și în alte poeme, precum „Sămânța”, unde prin „ireversibilă coacere” [4, p. 147] se sugerează un progres inevitabil spre finalitate, urmat de o nouă germinare. Chiar și moartea este văzută ca o trecere spre o nouă stare de a fi, un „zbor neterminat” [4, p. 165], nu un punct final, ci o continuare a călătoriei. Poeziile „În prag” [4, p. 162] și „Vad” [4, p. 163] interpretează moartea ca pe o „mare liniște” [4, p. 163], o împăcare și o contopire cu

un flux etern, în timp ce viața, în opoziție, „nu stagnează”.

Astfel, în ciuda conștientizării limitelor și a ciclurilor inevitabile, eul liric își găsește speranța în numeroasele acte de reîncepere și regenerare, ce au rădăcini în folclor și pornesc în literatură din basme și mituri. De altfel, „Pattern de basm” este nu doar un titlu de poem, ci și un element al structurii arhetipale, prin care scriitorul anunță o serie de imagini artistice fundamentale din cadrul imaginarului liricii sale.

De asemenea, afinități cu basmele identificăm și în formule de incipit, care devin titluri sau refrene, precum este în cazul expresiei catalane „Això era i no era” ce echivalează cu „A fost odată ca niciodată”, sugerând o contradicție care introduce ascultătorul într-o lume a ficțiunii, separată de realitate, deoarece, literal, fraza se traduce: „Asta era și nu era”

Motivele specifice basmului, cum ar fi cel despre Făt-Frumos [4, p. 175] și mitul lui Orfeu [4, p. 191], sunt utilizate pentru a ilustra capacitatea de a reîncepe și posibilitatea unei veșnice reîntoarceri, care îi poate asigura eului o „învier” [4, p. 222], în urma căreia el poate redobândi sensul vieții și al lumii, ultragiat de realitatea dușmănoasă în care trăiește.

Pe lângă speranță, structura arhetipală a progresului este fundamentată și pe imaginea cuvântului ca cel mai important instrument al poetului. În poezia „Cuvintele”, eul liric se identifică cu actul creator prin lexemele care-i exprimă atât sentimentele și atitudinile, cât și acțiunile: „Cuvinte care ard. / Cuvinte care spală morții. Cuvinte care învie” [4, p. 222], sugerând că progresul nu este doar o evoluție fizică sau temporală, ci o regenerare spirituală, prin care eul poetic își poate „recăpăta calul / și spada” [4, p. 175] și „învia” [4, p. 222].

Este evident că progresul în poezia lui Cezar Baltag este o dialectică complexă, ce se manifestă prin dinamismul interior al eului, prin acceptarea ciclurilor vieții și prin credința în puterea regeneratoare a creației. Această viziune arată atât o resemnare în fața destinului, cât și o speranță activă de a-l transfigura, de a-l tre-

ce într-un registru fizic, construind un viitor ce se naște continuu din cenușa prezentului.

Concluzii. Generația șaizecistă, astfel, exemplificând și prin poezia semnată de Cezar Baltag, demonstrează o încercare de rezistență estetică prin crearea unor structuri arhetipale specifice, care înglobează serii de imagini artistice ale căror semnificații rezonează cu adevărurile ce se cereau spuse în contextul literar și politic al timpului.

Revigorarea lirismului se realizează treptat, printr-o îndepărtare subtilă de expresia proletcultistă, dominată de realismul socialist, care impunea o poezie care să cânte transformările socialiste în industrie și agricultură, așa cum dicta partidul unic, comunist [1]. Atât Cezar Baltag, cât și congenerii săi, pentru a nu-și lăsa scriitura impregnată de trăsăturile acestui discurs politicizat, pun accentul pe valoarea estetică a textului, pe temele fundamentale și pe ritmurile care conturează, prin conotațiile confesive, armonia dintre eul creator și stihii.

În ansamblul generației șaizeciste, care a fost partizană a unei poetici a naturalului și care resimțea dureros artificialitatea textului literar, Cezar Baltag se distinge ca o voce autentică și profund originală [5, p. 270]. Ca reprezentant tipic al generației, el a valorificat teme tradiționale, contribuind la resurecția lirismului „pur” și la deconstrucția canonului poeziei proletcultiste [6, p. 131]. Poezia sa este un act de sinceritate, alimentat cu seva stărilor interioare și percepțiilor filosofice ale lumii, intenționate ca fiind subiective.

Cezar Baltag iese în evidență printr-o scriitură ermetică, în care înmagazinează modul său profund de a înțelege și prezenta lumea, creând un limbajul artistic în care a îmbrăcat idei originale și impresionante. El nu doar a scris, ci s-a aflat mereu în epicentrul scriiturii sale, încercând diferite ipostaze ale eului liric. Poezia sa, deopotrivă a revoltei, a refuzului și a progresului, este o mărturie a rezistenței estetice și a puterii cuvântului de a conserva și transforma, pe de o potrivă, o literatură.

În timp ce întreaga generație a început cu o lirică de „identificare afectivă, caracterizată de un declarativism ingenuu și tineresc, de un entuziasm factic artistic” (deși profund motivat sociologic) și de recurența câtorva teme (cândoea, adolescența, natura descătușată, datoria față de părinți, care simbolizau adevărata tradiție interioară), lirica lui Baltag a evoluat spre o complexitate arhetipală, care a permis o viziune profundă asupra eului și a lumii [5, p. 266].

Acest poet se manifestă ca o voce lirică remarcabilă, deoarece a dat expresie unor drame interioare de o mare profunzime și a integrat în poezia sa atât muzicalitatea structurală, cât și complexitatea unui sistem filosofic, exprimat prin structuri arhetipale

Note și referințe bibliografice:

1. Popescu, Alina Iuliana. *Ana Blandiana și deconstrucția canonului. Poezia interzisă din perioada comunistă* [online]. [Accesat: 16.05.2025]. Disponibil pe Internet la adresa: <http://fictiuni.ro/2014/09/eseuri/>

ana-blandiana-si-deconstructia-canonului-poezia-interzisă-din-perioada-comunista/alina-popescu/

2. Jucan, Marius. *Antropologia imaginarului* [online]. [Accesat: 18.01.2025]. Disponibil pe Internet la adresa: <http://documents.tips/documents/antropologia-imaginarului.html>

3. Burgos, Jean. *Pentru o poetică a imaginarului*. București: editura Univers, 1988.

4. Baltag Cezar. *Scrieri. Poezie. Eseistică*. Studiu introductiv de Bogdan Crețu. Ediție îngrijită de Mihai Papuc. Colecția „Moștenire”. Chișinău: Editura Știința, p. 424, 2003.

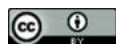
5. Manolescu, Nicolae. *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu. 1. Poezia*. București: editura AULA, 2002.

6. Boldea, Iulian. *Ana Blandiana. Revelațiile poeziei*. În: „Limba română”, (Chișinău). Nr. 7-8 (181-182) iulie-august 2010, p. 130.

*Articolul este elaborat în cadrul subprogramului științific 010402 „Cultură și politică în contextul schimbărilor regimurilor politice: de la Basarabia românească la Republica Moldova”, Universitatea de Stat din Moldova.

Citation: Gotca, R. Archetypal resonances and aesthetic resistance: Cezar Baltag's poetry in the literary and political context of the generation of the resurrection of lyricism. In: *Dialogica. Cultural Studies and Literature Scientific Journal*, 2025, nr. 3, p. 35-42. <https://doi.org/10.59295/DIA.2025.3.04>

Publisher's Note: *Dialogica* stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright:© 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).